

Skien - den gode møteplass



## **M I L L - programmet**

Mange Intelligenser  
Læringsstiler  
Læringsstrategier

**2003 / 2007**

Skole- og barnehageavdelingen  
Pedagogisk senter

## FORORD

### MILL-PROGRAMMET (Mange Intelligenser – Læringsstiler – Læringsstrategier)

#### Visjon:

”Elevene i Skien kommune er aktive, selvstendige elever som gjør bevisste valg for å fremme sin egen læring i samspill med andre. ”

MILL - programmet er en oppfølging og konsekvens av målsettingene i Brosjyren ”Den gode skole i Skien”. Denne brosjyren inneholder kommunens felles forståelse av hva som kjennetegner gode skoler – hva skolens medarbeidere, elever og foresatte skal arbeide for å oppnå. (s.1) Internasjonale undersøkelser (PISA) har også påvist at norske elever generelt scorer lavt når det gjelder kompetanse på læringsstrategier og å overføre læring fra en situasjon til en annen.

MILL-programmet er et fireårig felles, forpliktende utviklingsprogram for Skien kommune og omfatter alle skoler/enheter. Programmet har som hovedmål å øke elevenes læringsutbytte. Vi ønsker å involvere videregående skole, slik at det 13-årige skoleløpet sees i sammenheng. Barnehagen er i ferd med å lage sin tilpasning til programmet.

I utarbeidingen av MILL-programmet har vi fått nyttige råd og innspill fra enkeltpersoner, skoler, fagorganisasjoner, forskingsinstitusjoner, høyskolemiljøer og skoleutviklingsmiljøer ellers. Det viktig å understreke at dokumentet ikke er statisk, men vil bli justert og forandret når problemstillinger og utfordringer vi ikke har forutsett dukker opp. Vi vil utarbeide et tilsvarende dokument for fase 2.

Vi vet at mange skoler/ kommuner er i gang med eller planlegger utviklingsarbeid på dette feltet. Ta gjerne kontakt med oss i Skien dersom dere ønsker å utveksle ideer og erfaringer med oss eller har spørsmål knyttet til vårt programdokument. Skulle dere ønske å viderebruke dokumentet, ber vi om å bli kontaktet.

Kontaktpersoner: (telefon 35 58 19 30)

Torill Scharning Lund [torill.scharning-lund@skien.kommune.no](mailto:torill.scharning-lund@skien.kommune.no)

Dag Olav Espeland [dag.olav.espeland@skien.kommune.no](mailto:dag.olav.espeland@skien.kommune.no)

Mette Bunting [mette.bunting@skien.kommune.no](mailto:mette.bunting@skien.kommune.no)

#### INNHOOLD:

1. Helhetlig tilnærming	s. 1
2. Teoretisk forankring for MILL- programmet	s. 2
3. Situasjon og bakgrunn	s. 5
4. Visjon og mål	s. 6
5. Organisering/ansvarsforhold	s. 8
6. Ressurser og rammer	s. 9
7. Mulige samarbeidsparter – tilknytningspunkter	s. 10
8. Teoritilførsel/skolering	s. 11
9. Planlegging, oppfølging og rapportering	s. 12
10. Beslutningspunkter og milepæler	s. 14

**PROGRAMBESKRIVELSE OG PROSJEKTPLAN FASE 1**

<b>Oppdragsgiver</b>	Skole- og barnehageavdelingen, Skien Kommune
<b>Programansvarlig:</b>	Skole- og barnehagesjef Tormod Aulebo
<b>Programledelse :</b>	Ass. skole- og barnehagesjef Dag Olav Espeland Leder Pedagogisk senter Torill Scharning Lund
<b>Prosjektleder fase I</b>	Pedagogisk veileder Mette Bunting
<b>Prosjektperioder:</b>	Forprosjekt - planlegging H02-V03 Hovedprosjekt fase 1 H03-H04 Hovedprosjekt fase 2 V05- V07
<b>Denne prosjektplan:</b>	Hovedprosjekt Fase 1

**1 HELHETLIG TILNÆRMING****1.1 Den gode skole i Skien og MILL-programmet**

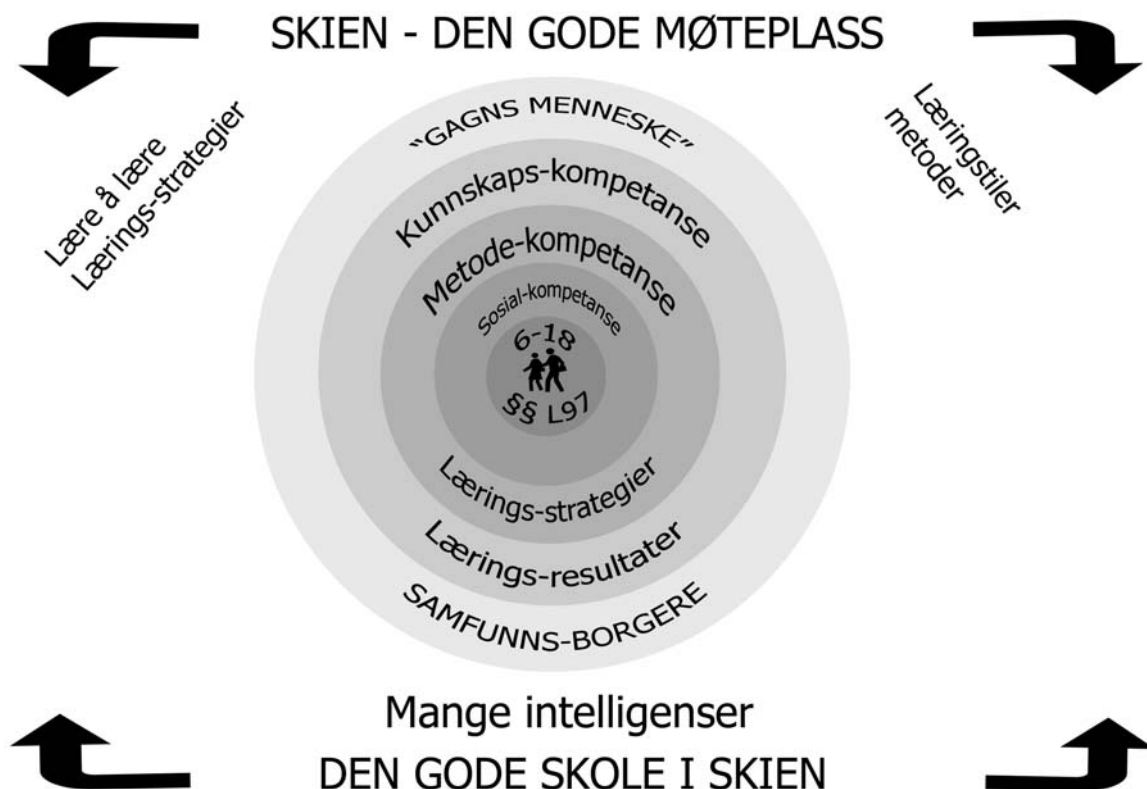
Stortinget slår fast skolens hovedmål og oppgaver, og hva som er mål for det elevene skal lære i fagene. Dette skal bidra til at barn og unge uansett hvor de bor får like god opplæring. Men det er hver kommune som skal sørge for god kvalitet i deres egne skoler. Kommunen har som ledd i sitt helhetlige kvalitetsarbeid utarbeidet dokumentet Den gode skole i Skien. Dette er kommunens felles forståelse av hva som kjennetegner gode skoler – hva skolens medarbeidere, elever og foresatte skal arbeide for å oppnå. Den gode skole i Skien er framkommet gjennom en langvarig prosess der skolefolk, politikere, elever, foresatte og andre grupper/interessenter har bidratt

**1.2 Kvalitetsbeskrivelser og kjennetegn**

Den gode skole i Skien har kvalitetsbeskrivelser og kjennetegn på disse områdene:

- o Den aktive elev
- o Opplæringen
- o Skolens fysiske miljø
- o Den gode voksne i skolen
- o Samarbeid mellom hjem og skole
- o Skolens samarbeidsarenaer og mellommenneskelige miljø
- o Skolens ledelse

Kvalitetsutvikling innen disse områdene skal bidra til å utvikle og forbedre barn og unges skoletilbud og den enkeltes læringsutbytte. Kompetanseutvikling, enkeltprosjekter og utviklingsprogram som iverksettes, skal kunne utledes og begrunnes gjennom dialogdokumentet Den gode skole i Skien.



Figur 1 (tsl): Helhetsforståelse av skolens oppdrag.

Eleven i sentrum med L97 og Opplæringsloven som styrende i et 13-årig opplæringsløp. Gjennomtenkt progresjon i utvikling av sosial kompetanse, metodekompetanse og fagkompetanse bidrar til skolens mål om "gagns menneske". Kvalitetsbeskrivelsene i Den gode skole i Skien danner basis.

## 2 TEORETISK FORANKRING FOR MILL- PROGRAMMET

MILL - programmet er en konsekvens av Den gode skole i Skien. Programmet gir teoretisk fundament, verktøy og hjelpemiddel i skolens arbeid for å oppfylle kvalitetsbeskrivelsene i dokumentet. MILL - programmet omfatter alle Skiensskolene. MILL - programmet har sitt teoretiske grunnlag i forsknings- og utviklingsarbeid rundt Mange intelligenser (Howard Gardner), Læringsstiler (Dunn & Dunn) og Læringsstrategier (ProjectCRISS - Carol Santa). MILL er et fireårig utviklingsprogram som har som hovedmål å øke elevenes læringsutbytte.

### 2.1 Hovedtrekk i teorifundamentet

Vi viser til fordypningsdokumentet for mer utførlig gjennomgang

#### 2.1.1 Konstruktivismen

MILL - programmet legger til grunn et konstruktivistisk læringsyn. Læring skjer ikke uten at eleven er aktiv i sin egen læringsprosess. Fokus flyttes fra planlegging av egen undervisning til planlegging av elevens læring

### **2.1.2 Sosiokulturell læringsteori**

Sosiokulturell læringsteori fremhever læring som deltakelse i sosial praksis. I et slikt perspektiv er språk og kommunikasjon bindeleddet mellom individuelle, mentale prosesser og sosial læringsaktiviteter. Lærerens rolle er sentral – ikke bare som tilrettelegger, men som tradisjonsbærer av den ”kollektive kunnskapen”

Erkjennelsen av at mennesker lærer på forskjellige måter og i samhandling med andre er sentral i teorifundamentet til MILL - programmet.

### **2.1.3 Mange intelligenser**

Tradisjonelt har skolen lagt hovedvekt på innlæring gjennom bruk av språklig/lingvistisk og matematisk/logisk intelligens. Dr. Howard Gardners flerintelligensteori hjelper oss til å erkjenne og se mangfoldet og forskjelligheten blant mennesker. Gardner har i sitt arbeid hittil identifisert og klassifisert 8 intelligenstyper:

- o Språklig/lingvistisk intelligens
- o Logisk/matematisk intelligens
- o Romlig intelligens
- o Kroppslig/kinestetisk intelligens
- o Musikalsk intelligens
- o Interpersonell intelligens
- o Intrapersonell intelligens
- o Naturalistisk intelligens

Gardner viser hvordan man gjennom bevisst bruk av tenkingen rundt mange intelligenser kan utvide inngangsporten til læring vesentlig. En velutviklet sosial og personlig intelligens er basis for å utvikle de øvrige intelligenser optimalt.

I følge Dr. Gardner vil flere elever få økt sitt læringsutbytte dersom tilretteleggingen av læringssituasjonene og undervisningen systematisk tar i bruk elementer fra flere intelligenser.

### **2.1.4 Læringsstiler**

Dr. Rita Dunn og Dr. Ken Dunn har gjennom 35 år forsket på hva som er viktig ved innlæring av nytt og vanskelig stoff. De har systematisert sine funn gjennom læringsstilteorien der de beskriver 21 faktorer som påvirker vår evne til å lære.

Hvordan eleven best konsentrerer seg, bearbeider, tar inn og husker nytt stoff kalles hans/hennes læringsstil.

Hvert menneskes læringsstil er en unik, individuell kombinasjon av faktorer som har opphav både genetisk og miljømessig.

Læringsstiler er et sett biologiske og utviklingsmessige karakteristika som gjør den samme undervisning effektiv for noen og ineffektiv for andre. Ingen læringsstil er i seg selv dårligere eller bedre – det er hvordan læringssituasjonen er tilrettelagt som avgjør hvilke faktorer som tilgodeses og dermed graden av fremgang for individet.

Grunntanken i Læringsstil-teorien kan forenklet sies å være: Når vi bygger undervisningen på et bredt spekter av metoder som tar hensyn til mangfoldet av læringsfaktorer - så vil flere individer ha fremgang i sin læring.

### 2.1.5 Læringsstrategier – CRISS

“Lære å lære” - Creating Independence through Student-owned Strategies

Dr. Carol Santas undervisningsmodell har også sin rot i et konstruktivistisk og sosiokulturelt læringssyn. Elever som er metakognitive; dvs. overvåker sin egen læringsprosess, reflekterer over og aktivt påvirker den, er de som lærer best. Elevene lærer mange metoder og strategier som er enkle å ta i bruk, og som hjelper elevene til å ta kontroll over egen læring. Refleksjon og samarbeid elevene imellom er sentralt

Dr. Carol Santa understreker at all innlæring av nytt og vanskelig stoff må gjennomføres i fire faser som hun kaller Instructional Steps:

- o Introduksjon/presentasjon
- o Modellering av lærer
- o Veiledet øving/praksis
- o Eleven i selvstendig arbeid

Disse nøkkel-elementene er forutsetning for et godt læringsmiljø:

- o Bakgrunnskunnskap må aktiveres
- o Definere klare mål for hva som skal læres
- o Forståelse av oppbygging av lærebok og fagtekster
- o Aktiv innlæring, kjenne læringsstrategier
- o Diskusjon – snakke om hva de lærer, dialog
- o Skriftlighet - skriving klargjør tanken
- o Reorganisering av kunnskapen - forsterker innlæring
- o Metakognisjon – å vite hva du forstår og lærer - og hvordan du arbeider for å klare det

Læringsstrategiene gir

- o effektive lesere
- o støtte til utvelgelse av informasjon
- o støtte til organisering av informasjon
- o overføring av informasjon til langtidsminnet

Noe av kjernen i ”Lære å lære” er at elevene blir bevisst på egen læring og læringsstrategier gjennom at de uttrykker på mange forskjellige måter hva de kan, hva de har lært og hva de gjorde for å lære.

Kan du ikke uttrykke hva du har lært – har du heller ikke lært det!



Figur 2 (tsl): Teorioversikt. Forståelsesramme og fellestrekk

**Konstruktivismen og sosiokulturell læringsteori er forståelsesrammen. Gardner, Dunn og Santa understreker at informasjonsbearbeiding ofte foregår overveiende holistisk eller analytisk. Gardner, Dunn og Santa har alle fokus på de fire innlæringskanalene – den auditive(hørsel), visuelle (syn), taktile (fysisk å føle) eller kinestetiske (bevegelse).**

### 3 SITUASJON OG BAKGRUNN

#### 3.1 Bakgrunn

Skolens oppdrag er å utvikle elevens helhetlige kompetanse: faglig kompetanse - sosial kompetanse – metodekompetanse. Kompetansene er vanskelige å skille og er gjensidig avhengig av og integrert i hverandre. Likevel er elevens faglige kompetanse kjernen i skolens oppdrag – best mulig faglige resultater for den enkelte står alltid sentralt.

Skien skole- og barnehageavdeling gjennomfører planmessig og systematisk utviklingsarbeid for styrking av elevens sosiale kompetanse. Elevers innsikt i hvordan de lærer – kjennskap til metoder og strategier den enkelte kan bruke for å bedre sin egen læring - har ikke på samme måte blitt fokusert. I MILL - programmets første fase vil opplæring i læringsstiler, metodekompetanse og læringsstrategier være vesentlig for å sikre at elevene får styrket sin helhetlige kompetanse. I veiledningsheftet Elevvurdering, utgitt av UFD, defineres metodekompetanse som *”.. det å ha ferdigheter, kunne arbeidsteknikker, kunne velge ut og bruke arbeidsmåter og læremiddel i relevante situasjoner, og å være bevisst sin egen utvikling”*.

Den internasjonale PISA (Programme for International Student Assessment - OECD) undersøkelsen har også påvist at norske elever generelt scorer svært lavt når det gjelder kompetanse på læringsstrategier og det å overføre læring fra en situasjon til en annen.

### **3.2 Nåsituasjon**

Det er skolene selv som har satt på dagsorden behovet for å styrke elevenes innsikt i hvordan de lærer. Dette har forsterket seg gjennom arbeidet med dokumentet Den gode skole i Skien, utviklingsprosjekt på enkeltskoler, inspirasjon fra studiereiser og skolebesøk og gjennomføring av en lang rekke kurs og kompetansehevingstiltak.

Samtak-prosjektet klasserom 2002 har mye av samme teoretiske fundament som MILL-programmet og har gitt mange lærere verdifull erfaring og lyst til videreutvikling. Sentrale målsettinger her var blant annet mer helhetlig undervisning og vekt på god samhandling, modellering og refleksjon som premiss for læring.

Skoleåret 2002/2003 har 18 av kommunens 29 skoler arbeidet i 4 nettverk bestående av én ungdomsskole med tilhørende barneskoler. Overordnet tema har vært metodekompetanse/læringsstrategier med teoritilførsel gjennom obligatoriske kurs og deretter utprøving med veiledning i nettverkene. Erfaringene fra dette forprosjektet er med å danne grunnlag for organisering og oppbygging av MILL – programmet og første prosjektfase.

Kommunens skoleledere har vært sentrale dialogpartnere og bidragsytere gjennom hele planleggingsperioden. Innhold og oppbygging av programmet har vokst fram gjennom dette samspillet og med de ideer og innspill lederne har brakt med seg fra sine skoler.

Før endelig ferdiggjøring av prosjektplan har Skole- og barnehageavdelingen/Pedagogisk senter også søkt råd og innspill fra PPT, høyskolemiljøene i Telemark og Stavanger, Statens utdanningskontor og skoleutviklingsmiljøer i nabokommuner og andre.

Med dette som bakgrunn igangsetter Skole- og barnehageavdelingen i Skien kommune MILL-programmet - et felles, forpliktende utviklingsområde for Skiensskolene

## **4 VISJON OG MÅL**

### **4.1 Visjon**

Elevene i Skien kommune er aktive, selvstendige elever som gjør bevisste valg for å fremme sin egen læring i samspill med andre.

### **4.2 Hovedmål for MILL programmet**

- o MILL er et fireårig utviklingsprogram som har som hovedmål å øke elevenes læringsutbytte.
- o Kunnskap og innsikt i tenkingen rundt de mange intelligenser og læringsstiler fører til at skoler og klasser tilrettelegger for et elevaktivt og mangfoldig læringsklima. Elevene og de foresatte involveres aktivt i disse prosessene.
- o Elever og lærere tilegner seg kunnskap og handlingsdyktighet ift læringsmetoder og læringsstrategier.
- o Elevene har kunnskap om - og overvåker og påvirker aktivt sin egen læringsprosess, dvs. de er metakognitive.
- o Elevene får god, helhetlig opplæring gjennom hele grunnskolen – preget av kontinuitet og gjenkjennelse, noe som rustet dem til videregående opplæring og senere arbeidsliv.

Programmet ser den tiårige skole i ett løp og organiseres rundt ungdomsskolekretser slik at elevene tilegner seg og utvikler læringsverktøyene i jevn progresjon.

Skole- og barnehageavdelingen ser det som naturlig og formålstjenlig å videreutvikle programmet til å inkludere barnehage og videregående opplæring.

Barnehagene arbeider med den intra- og inter-personelle intelligensen, og benytter barnets sterke intelligenser for å fremme disse. De vil i tillegg ta for seg læringsstilene for å se hvilke de aktivt kan benytte i sitt arbeid med barnehagebarna.

### **4.3 Delmål og kjennetegn for prosjektfase I.**

Kvalitetsbeskrivelser og kjennetegn i Den gode skole i Skien er en del av målhierarkiet for MILL-programmet. I det følgende presenteres kun særlige delmål og kjennetegn som forventes å nås innen utløp av prosjektfase 1.

#### **4.3.1 Elevene**

- o Elevene har kunnskap om De mange intelligenser og har laget sin egen intelligensprofil
- o Elevene får utfordringer på alle intelligensområdene
- o Elevene kan fortelle noe om sin egen læringsstil - hvordan konsentrere seg, bearbeide, ta inn og huske nytt stoff
- o Elevene bidrar i planlegging av egen arbeidsplan ved å aktivt sette opp mål, velge arbeidsmåter og vurdere egen læringsprosess
- o Elevene kan anvende flere metoder for å reorganisere kunnskap
- o Elevene bruker minst to lære å lære-strategier
- o Elevene på mellomtrinnet og ungdomstrinnet får innføring i mappevurdering
- o Elevene på ungdomstrinnet anvender prosessorientert skriving
- o Elevene har tilgang til virtuelle klasserom i Learning Village
- o Elevene opplever økt mestring og trivsel

#### **4.3.2 Lærerne**

- o Pedagogisk personale kjenner sin egen intelligensprofil og er bevisste egen læringsstil
- o Lærerne har innsikt i og anvender kunnskap om de mange intelligenser, læringsstiler og læringsstrategier i sitt pedagogiske arbeid
- o Lærerne involverer elevene i utarbeidelse av arbeidsplaner
- o Lærerne samarbeider med kollegaer på egen skole og i ungdomsskolekretsen slik at kontinuitet og gjenkjennelse for elevene ivaretas
- o Lærerne har fått opplæring i og bruker prosessorientert skriving og mappevurdering
- o Lærerne har fått opplæring i og har mulighet til å bruke Learning Village i sin undervisning
- o Lærerne får oppfølging av ressurspersoner ved skolen og rektor

#### **4.3.3 Skolens ledelse**

- o Rektor tar hovedansvar for gjennomføring og implementering av MILL-programmet ved egen skole
- o Skolens ledelse er selv aktive pådrivere i arbeidet med de mange intelligenser, læringsstiler og læringsstrategier
- o Skolens ledelse sørger for at alle tilsattgrupper får nødvendig kjennskap til MILL-programmet

#### **4.3.4 SFO**

- o Skolefritidsordningen tilrettelegges ut fra kunnskap om Mange Intelligenser
- o Skolefritidsordningens personale kjenner sin egen intelligensprofil

#### **4.3.5 Læringsarenaer**

- o Skolens inne- og uteområder tilrettelegges for varierte undervisningsmetoder og stimulerer til faglig og personlig utvikling
- o Elevenes fysiske og psykiske læringsmiljø tilrettelegges ut fra kunnskap om mange intelligenser og læringsstiler

#### **4.3.6 De foresatte**

- o De foresatte får bred orientering om MILL-programmet og konsekvenser for hjem-skolesamarbeidet i felles foreldremøter og klasseforeldremøter.
- o De foresatte får et informasjonsskriv hjem om MILL fra sin skole.
- o De foresatte får mulighet til å bruke ny teknologi i kommunikasjon med skolen

## **5 ORGANISERING/ANSVARSFORHOLD**

### **5.1 Styringsgruppe**

Skole- og barnehagesjef Tormod Aulebo, assisterende skole- og barnehagesjef Dag Olav Espeland og leder av Pedagogisk senter Torill Scharning Lund danner styringsgruppen.

### **5.2 Programledelse**

Assisterende skole- og barnehagesjef Dag Olav Espeland og leder Pedagogisk senter Torill Scharning Lund har det samordnende ansvar på kommunenivå for hele programperioden

### **5.3 Prosjektleder**

Prosjektleder for prosjektfase I er ped.veileder Mette Bunting.

Prosjektleder (Pl) har ansvar for prosjektet slik det fremkommer i prosjektplan / aktivitetsplan med fremdrift, arbeidsfordeling, evaluering og forslag til justeringer. Prosjektleder vil til vanlig delta i møter i styringsgruppen og er sekretær for denne. Prosjektleder har ansvar for referansegruppen. Prosjektleder organiserer prosjektgruppe. Prosjektleder rapporterer til styringsgruppen.

### **5.4 Prosjektgruppe**

Veilederne ved Pedagogisk senter utgjør prosjektgruppen og har ansvar for ledelse av arbeidsgrupper

### **5.5 Referansegruppe**

- o Fagforening
- o Fylkesmannens utdanningsavdeling
- o Høyskolen i Telemark
- o Pedagogisk-psykologisk kontor
- o SPT
- o Rektor
- o Lærer
- o Lærer

- o Barnehageadministrasjonen
- o Representant for eksterne veiledere
- o Hovedutvalg for kultur og undervisning
- o Kommunalt foreldreutvalg (KFU)

### **5.6 Veiledere og prosessdrivere i MILL-arbeidet**

Veiledere/prosessedrivere vil bli brukt til oppfølging av ressurspersonene, ledelse, samarbeidskretsene og for Pedagogisk Senter. Det tas kontakt med eksterne veiledere fra høyskolene og andre kommuner for samarbeid med Skole- og barnehageavdeling/Pedagogisk Senter .

### **5.7 Organisering på skolene**

Rektor ved den enkelte skole skal ha minst to ressurspersoner å samhandle med i gjennomføringen av MILL-programmet. På de fleste skolene vil dette være plangruppermedlemmer. Plangruppa/MILL-gruppen og ledelsen ved den enkelte skole vil ha ansvaret for planlegging, oppfølging, gjennomføring og evaluering på egen skole.

- o Skolens MILL-gruppe planlegger og samordner MILL-arbeidet på egen skole.
- o Skolens MILL-gruppe deltar i utvidet skolering
- o Skolens MILL-gruppe bistår i underveisevaluering og justering av MILL-programmet

### **5.8 Nettverk av samarbeidende skoler**

Gjennom nettverket og ellers må MILL-gruppene i ungdomsskolekretsen ha jevn og planmessig kontakt for å sikre godt samarbeid.

- o Nettverk med samarbeidende ungdoms- og barneskoler skal sikre elevene planmessig progresjon, kontinuitet og gjenkjennelse i MILL-arbeidet
- o Nettverket mottar veiledning utenfra som skal styrke skolenes dyktighet i å utforme, planlegge og utføre pedagogisk arbeid som støtter opp om MILL-arbeidet.
- o Nettverket anvendes aktivt som arena for ideer, erfaringsutveksling og refleksjon mellom kolleger.

## **6 RESSURSER OG RAMMER**

### **6.1 Generelt**

Det er generelt en vanskelig ressursituasjon i Skiensskolene.

MILL-programmet er et redskap til hjelp og utvikling rundt skolens hovedoppgave – et godt læringsutbytte for elevene. Programmet er ikke noe ”nytt” som skal gjøres i tillegg til ordinær drift, men et forsøk på å konsentrere kreftene om et felles utviklingsløp.

Å gjennomføre MILL-programmet i en knapp ressursituasjon er et bevisst bidrag for å opprettholde høy kvalitet, motivasjon og engasjement hos skolens folk.

### **6.2 Økonomi**

Økonomiske kostnader fordeles så langt mulig på ”vanlig måte” slik at kommunenivå bærer utgifter vedrørende fellesforelesninger og samlinger, honorarer til veiledere og forelesere enten tiltaket finner sted på egen skole eller annet sted. Nødvendige vikarutgifter bæres av skolene.

Ved kurs på egen skole og på egne nettverksmøter bekoster skolene bevertning/andre småutgifter. Ønsket faglitteratur dekkes av skolene.

### **6.3 Tid**

Disponible tidsressurser til utvikling/kompetanseheving styres mest mulig inn mot programmet. I fase I setter skolene av tre planleggingsdager og 20 timer av nåværende 150-timersramme til fellestiltak. Ellers vil skolene trenge tid til møter i nettverk, MILL-grupper med mer, men dette vil omfatte kun mindre personalgrupper.

Skole- og barnehagekontoret ved Pedagogisk senter vil konsentrere sin arbeidskraft og økonomiske ressurser inn mot programmet.

Tidsbruken i fase II blir tilsvarende, da fordelt over fire semestre.

## **7 MULIGE SAMARBEIDSPARTER - TILKNYTNINGSPUNKTER**

### **7.1 Høyskolemiljøene**

Gjennom å invitere til samarbeid med høyskolemiljøene håper vi å komme i dialog og praktisk samarbeid på områder som forskningstilgang, veiledning og evaluering. Et slikt samarbeid bør kunne bringe inspirasjon og ha nytte så vel for høyskolemiljøene som MILL-prosjektet

### **7.2 Videregående opplæring**

Prosjektet i Menstad u-skolekrets har allerede opprettet et samarbeid med videregående skoler i området. Det er tatt innledende kontakter for å se på hvilken måte MILL-programmets tenking også kan inkludere det 13-årige opplæringsløpet.

### **7.3 Samarbeid i Grenland – andre kommuner**

Mange intelligenser og læringsstiler/læringsstrategier er også fokus for våre nabokommuner i Grenland og kommuner i fylket. Det bør være en ambisjon å samarbeide slik at vi kan dra nytte av hverandres erfaringer. Dette er særlig viktig når man ser det 13-årige skoleløpet i Grenland i sammenheng.

### **7.4 Fylkesmannens utdanningsavdeling**

Utdanningsavdelingen - Utdanningsdirektøren har stor kompetanse og erfaring ift kvalitetsutvikling og kan tilføre prosjektet verdifull innsikt og kunnskap.

### **7.5 Utdanningsforbundet**

Utdanningsforbundet har erfaring og kompetanse på pedagogisk utvikling og utviklingsprosjekter. Skole- og barnehageavdelingen ser Utdanningsforbundet som en positiv og kompetent samarbeidspart i MILL-programmet.

### **7.6 Skole – og barnehageavdelingen**

PPT, SPT og Voksen opplæringen er deltagere i MILL-programmet.

### **7.7 Utviklingsprosjekter i egen kommune**

Prosjektet "Elevenes egen metodekompetanse" ved Menstad u-skolekrets inneholder mange av de samme elementene som MILL-programmet. Flere skoler har lenge drevet utviklingsarbeid på dette. Det er naturlig å holde kontakt for informasjon og erfaringsutveksling.

### **7.8 Learning Village**

Learning Village er Grenlandskommunenes e-læringsplattform. Konseptet for eGrenland er visualisert gjennom en "landsbytenkning" der barn og unge er aktive deltakere og tjenesteleverandører i ulike "hus". Learning Village anvendes i arbeidet med MILL-programmet.

### **7.9 Satsingsområde Lese- og skriveopplæring**

Dette har vært satsingsområde snart i to år på bakgrunn av svake leseresultater i kommunen og bør så langt mulig gjennomføres i sammenheng med MILL-programmet. "Lære å lære" vektlegger strategier som øker leseforståelsen, gjør elevene til en aktiv leser. Dette er særlig viktig for de øvre klassetrinn hvor mange er mindre bevisst på å gi konkret leseopplæring som del av læringsprosessen.

### **7.10 Kommunalt foreldreutvalg og skolenes foreldreutvalg**

Foreldre inviteres til aktiv deltakelse. Når foreldre har god forståelse mht MI, læringsstiler og læringsstrategier, øker elevenes muligheter for suksess.

### **7.11 HOKU**

HOKU holdes orientert om framdrift og resultater i MILL-programmet. HOKU inviteres til deltakelse i referansegruppen for programmet.

## **8 TEORITILFØRSEL/SKOLERING**

Se aktivitetsoversikt for detaljert program

### **8.1 Lederne**

En vesentlig suksessfaktor for å lykkes med MILL-programmet er aktive og engasjerte ledere. Lederne ved alle Skiensskolene vil så langt mulig få opplæring i forkant av personalet ved skolene. Rektor- og ledermøter og basisgruppene (faste ledernetverk) vil være arenaer for dialog og drøfting rundt MILL-programmet.

### **8.2 Pedagogisk personale**

Det settes av 3 hele planleggingsdager i skoleåret 2003/04.

- o Første planleggingsdag avholdes 26. september med foreleserne Lena Bostrøm og Kjell Fredens og har fokus på Gardners flerintelligensteori og Dunn & Dunns læringsstiler.
- o Annen planleggingsdag er skolenes bearbeiding og oppfølging av kursene 26. september og arrangeres etter skolens ønske – men i løpet av oktober. Hele/deler av dagen benyttet til fellesplanlegging mellom samarbeidende skoler i ungdomskolekretsene. Pedagogisk Senter vil være tilgjengelig for råd, veiledning og støtte.
- o Tredje planleggingsdag avholdes 28. mai som et arbeidsverksted med ulike stasjoner. Alle velger to halvdagskurs med temaer som arbeidsplaner, "min opplæringsplan" og mappevurdering.

Videre benyttes minimum 9 timer av 150-timersrammen til fellesopplæring: 2 x 3 t på "Lære å lære" og 1 x 3 t på "Læringsstiler". Disse kursene holdes ved skolene. Mindre skoler slår seg sammen. Datoer foreslås i skolens egen MILL – plan.

Dersom skolen ønsker det, kan ett av kursene holdes i høstsemesteret 04.

I tillegg vil det gå tid på den enkelte skole til bearbeiding av kursene, ”tenkestopp”, utprøving og veiledning og annet samarbeid som en konsekvens av kursene.

### **8.3 Nettverksmøter**

Samarbeidende skoler organisert i ungdomsskolekretser har minimum 4 organiserte nettverksmøter i fase I (t.o.m. høst 04). Det vil være veileder/prosessedriver tilstede. Skolene sammen blir enige om progresjon og kontinuitetsmodell i utvalgte emner. Kretsen bestemmer selv hvilke deler man ønsker å vektlegge.

### **8.4 Veiledning**

En kritisk suksessfaktor i MILL-programmet er å skape et felles, profesjonelt praksisfellesskap på den enkelte skole. Pedagoger som får felles skolering, kan etablere samforståelse og felles språk for pedagogisk utvikling. Dette er et godt fundament for bygging av felles praksis. Teoretisk påfyll koblet opp mot refleksjon/veiledning rundt praksis, gjør at det er større sjans for at teorien blir satt ut i klasserommet.

Gjennom god oppfølging og veiledning kan vi sikre at lærerens utvidede forståelse får en praktisk konsekvens.

## **9 PLANLEGGING, OPPFØLGING OG RAPPORTERING**

### **9.1 Planlegging:**

#### **9.1.1 Kommunalt nivå**

Skole- og barnehageavdelingen v/ Pedagogisk senter utarbeider program- og prosjektplan. Pedagogisk senter vil sammen med skolene planlegge veiledningsmøter og refleksjonssamlinger.

Pedagogisk senter har ansvaret for planlegging og gjennomføring av kommunale skoleringsdager og fellesskolering på enkeltskolene (bestillingskurs).

Styringsgruppen har ansvar for at det utarbeides konkret prosjektplan for programmets videreføring i fase II. Denne utarbeides i dialog med skolene slik at skolene erfaringer og behov danner basis. Så langt vurderer vi at læringsstrategier/metoder direkte knyttet til fagene vil stå sentralt.

#### **9.1.2 Nettverkene**

Nettverk av samarbeidende skoler – ungdomsskolekretser

Skolene i ungdomsskolekretsene har jevnlig møter for å utveksle erfaringer og synspunkt mht MILL-programmet. Hver krets utarbeider for det ti-årige skoleløp sin plan for hva elevene skal kjenne/oppnå ift MILL-programmet.

#### **9.1.3 Skolenivå**

Skolene lager sin egen utviklingsplan på grunnlag av hovedplanen for MILL-programmet. Her kommer skolens innretning og hva de vil legge mest vekt på fram. Hva skal gjøres felles i kretsen og hva vil skolen selv prioritere. Videre gjøres rede for hva som kjennetegner et godt resultat og hvordan skolen vil evaluere sitt MILL-arbeid.

## **9.2 Oppfølging**

### **9.2.1 Veiledning/oppfølging for kommunalt nivå.**

Conrad Hagen fra høyskolen i Stavanger ønskes som veileder kommunal prosjektgruppe og programledelse på tema og innhold. I tillegg ønskes veiledning på veiledning - evt fra HiT

Pedagogisk Senter medarbeidere skaffer seg høy egenkompetanse på MILL-området blant annet ved skolering/sertifisering innen læringsstiler og læringsstrategier.

Skole- og barnehageavdelingen/Pedagogisk Senter etablerer nettverk og pleier kontakt med utviklingsmiljøer innen MILL-området.

### **9.2.2 Oppfølging/dialog med skolelederne.**

Skolelederne drøfter MILL-programmet i basisgruppene, 4 ganger i løpet av fase I  
I tillegg brukes deler av rektor/ledermøter til diskusjoner og erfaringsutveksling.

Det er en ambisjon å kunne tilby rektorene coaching som ledd i dialogen med kommunenivå.

### **9.2.3 Oppfølging av nettverkene i ungdomsskolekretsene.**

Prosessdriver/veileder deltar på minst 4 nettverksmøter i kretsen og bistår med hjelp til prosessframdrift og refleksjon rundt felles praksis.

### **9.2.4 Oppfølging av ressurspersoner/skolens MILL-gruppe.**

Skolene har minst to ressurspersoner ved den enkelte skole. Disse trenger jevnlig oppfølging og veiledning. Tidsrammen ved veilederbesøk fra Pedagogisk senter utvides om mulig til 1,5 timer, og en tar sikte på 4 veilederbesøk i løpet av fase I. Skolene forbereder problemstillinger som vil tas opp på besøkene.

### **9.2.5 Oppfølging av personale ved den enkelte skole.**

Skolens ledelse har ansvar for gjennomføring i eget personale. Ledelsen legger til rette for refleksjon/tenkestopp og evaluering både over teori, egen praksis og forholdet teori/ praksis. MILL-gruppen bistår i dette. Ved behov kan Pedagogisk Senter gi bistand.

## **9.3 Rapportering og evaluering**

### **9.3.1 Intern.**

Det etableres et system for jevnlig tilbakemelding og underveisevaluering av arbeidet med MILL-programmet. Skolens MILL-grupper, nettverk av samarbeidende skoler, basisgruppene og rektor/ledermøter er sentrale aktører i evalueringsprosessene. Elever og foresatte trekkes inn i evalueringen.

Våren 2005 er prosjektfase I tema for skolebasert skolevurdering. Her vurderer skolen måloppnåelse ift sine egne prioriteringer og samarbeidet i kretsene. Vurderingen må ha som mål å få fram kunnskap om prosjektets virkning/forbedring på læringsmiljøet i løpet av prosjektfase I.

### **9.3.2 Ekstern.**

For Skole- og barnehageavdelingen er det meget ønskelig å få evalueringsbistand fra eksterne institusjoner/forskningsmiljøer. Skole- og barnehageavdelingen ønsker evaluering av og under hele programperioden.

Referansegruppen bidrar i evalueringen



Nettverksmøte I			enkeltskoledel
Miniseminar for skolenes MILL-grupper	Høst	pl	
Basisgruppemøte I	Oktober- november	tsl-mb	
Veilederbesøk I fra PS	Høst 03		o
Nettverksmøte II for samarbeidende skolers MILL-grupper. Veiledning	Fra november	pl	o
Bestillingskurs I –Læringsstrategier del 1	Fra november	pl	
Basisgruppemøte II	Fra februar	tsl-mb	o
Tenkestopp I for MILL-gruppene Evaluering		pl	
Veilederbesøk II fra PS	Vår 04		
Nettverksmøte III i u-kretsene. Veiledning	Fra april	pl	
Basisgruppemøte III	Fra mai	tsl-mb	
Bestillingskurs II Læringsstiler del 1	Fra januar 04	pl	
Tenkestopp II og miniseminar for skolenes MILL-grupper	Mai-juni	pl	
Veilederbesøk III fra PS	Vår 04		
Skoleringsdag – stasjoner - arbeidsplaner - mappevurdering - storyline - annet	28. mai	pl	
Rektorseminar	12. 13. og 14. juni	doe	
<b>Aktiviteter skoleåret 04-05</b>	<b>Dato - periode</b>	<b>Ansvar</b>	<b>Annet</b>
Oppstartsamling alle – høst 04	august	doe- tsl	Halv dag
Bestillingskurs III Læringsstrategier del 2	Høst 04	pl	
Nettverksmøte IV i u-kretsen. Veiledning	Høst	pl	
Tankestopp III	Høst	pl	
Basisgruppemøte IV	Høst	tsl-mb	

Veilederbesøk IV fra PS	Høst		
Avslutning prosjektfase I Evaluering og planlegging	Januar-februar 05	doe-tsl-pl	
MILL-programmet o Prosjektfase II Vår 05 – vår 07		pl og styrings- gruppe	
Felles skoleringsdag <b>Fagfokus – Læringsstrategier i fagene ....</b>	Mars 05		Hel dag

Det utarbeides et fordypningsdokument rundt teorigrunnet for prosjektet  
 Videre utarbeides litteraturliste